

5.9.8 (10.02.20) ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ, ПРИКЛАДНАЯ И СРАВНИТЕЛЬНО-СОПОСТАВИТЕЛЬНАЯ ЛИНГВИСТИКА
5.9.8 ZABONSHINOSII NAZARIYAVI, AMALI VA MUQOISAVI- QIYOSI
5.9.8 THEORETICAL, APPLIED AND COMPARATIVE LINGUISTICS

УДК 811.111

DOI 10.24412/3005-849X-2024-1-105-112

РОЦЕЪ БА ТАРКИБИ СОХТОРИИ ИБОРАҲОИ ФЕЪЛӢ ДАР ЗАБОНҲОИ АНГЛИСӢ ВА ТОЧИКӢ *Ибрагимова Раъно Абдушукуровна, н.и.ф., дотсенти кафедраи тарҷума ва грамматикаи забони англисии факултети забонҳои хориҷии МДТ “ДДХ ба номи академик Б.Гафуров” (Хучанд, Тоҷикистон)*

К ВОПРОСУ О СТРУКТУРНОМ СОСТАВЕ ГЛАГОЛЬНЫХ СЛОВСОЧЕТАНИЙ В АНГЛИЙСКОМ И ТАДЖИКСКОМ ЯЗЫКАХ *Ибрагимова Раъно Абдушукуровна, канд. филол. наук, доцент кафедры перевода и грамматики английского языка факультета иностранных языков ГОУ «ХГУ имени академика Б. Гафурова» (Худжанд, Таджикистан)*

ON THE STRUCTURAL COMPOSITION OF VERB PHRASES IN ENGLISH AND TAJIK LANGUAGES *Ibragimova Rano Abdushukurovna, candidate of philological sciences, docent of the department of translation and grammar of the English language of the faculty of foreign languages under SEI “KhSU named after academician B. Gafurov” (Khujand, Tajikistan)*
e-mail: rano1977@list.ru

Таҳлили қиёсии таркиби сохтори ибораҳои феълӣ дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ сурат гирифтааст. Таъкид шудааст, ки то имрӯз таркиби сохтори ибораҳои феълӣ забонҳои мазкур мавриди баррасии алоҳида қарор нагирифтааст. Зикр гардидааст, ки сохтори ибораҳои мавриди баррасӣ дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ аз ҳамдигар фарқ мекунад. Аз рӯйи хусусияти умумии типологии мавқеи калима дар ибораи феълӣ, онҳо ба гурӯҳҳои гуногуни забонҳо дохил мешаванд: забони тоҷикӣ майли чапи тобеъкунӣ ва забони англисӣ майли ростии тобеъкунӣ дорад. Дар натиҷаи таҳлили маводи фактологӣ хулоса шудааст, ки масдари тоҷикӣ нисбат ба англисӣ беитар ҳосияти исмӣ дорад. Агар дар забони англисӣ ҳосияти исми масдар дар вазифаи синтаксисии он зоҳир гардад, дар забони тоҷикӣ чунин ҳосият на танҳо дар вазифаи синтаксисии масдар мушоҳида мешавад, балки дар зоҳир намудани алоқаи синтаксисии масдар бо дигар ҳиссаҳои нутқ ба вуқӯ меоянд. Яъне масдари тоҷикӣ мисли исм, бандаки изофии «-и» мегирад ва баъзе дигар ҳосиятҳои исмиро зоҳир мекунад. Пешояндҳо низ дар ташиққулёбии ибораҳои феълӣ мавқеи муҳим доранд ва чун яке аз воситаҳои созмонёбии ибораҳои мазкур мегарданд.

Калидвожаҳо: ибора, ибораҳои феълӣ, таркиби сохтори ибораҳои феълӣ, алоқаи синтаксисӣ, масдар, бандаки изофии «-и»

Проведен сравнительный анализ структурного состава глагольных словосочетаний в английском и таджикском языках. Подчеркнуто, что до сих пор структурный состав глагольных словосочетаний этих языков отдельно не рассматривался. Упоминается, что структура обсуждаемых словосочетаний в английском и таджикском языках отличается одна от другой, так как в силу общей типологической особенности положения слова в глагольном словосочетании они принадлежат к разным группам языков: таджикский язык тяготеет к левому подчинению, а английский язык – к правому

подчинению. В результате анализа фактологического материала был сделан вывод, что таджикский инфинитив имеет больше именных характеристик, чем английский. Если в английском языке характеристика инфинитива проявляется в его синтаксической функции, то в таджикском языке такая характеристика наблюдается не только в синтаксической функции инфинитива, но и в проявлении синтаксической связи инфинитива с другими частями речи. То есть, таджикский инфинитив, как и существительное, принимает суффикс «-и» и проявляет некоторые другие свойства существительного. Предлоги также играют важную роль в образовании глагольных словосочетаний и становятся одним из средств организации этих словосочетаний.

Ключевые слова: словосочетание, глагольные словосочетания, структурный состав глагольных словосочетаний, синтаксическая связь, инфинитив, суффикс –и.

The article provides a comparative analysis of the structural composition verb phrases in English and Tajik languages. It is emphasized that until now the structural composition of verb phrases in these languages has not been considered separately. It is mentioned that the structure of the discussed phrases in the English and Tajik languages differs from one another, since due to the general typological feature of the position of the word in a verb phrase, they belong to different groups of languages: the Tajik language gravitates towards left subordination, and the English language - towards right subordination. As a result of the analysis of factual material, it was concluded that the Tajik infinitive has more nominal characteristics than English. If in English the characteristic of the infinitive is manifested in its syntactic function, then in the Tajik language such a characteristic is observed not only in the syntactic function of the infinitive, but also in the manifestation of the syntactic connection of the infinitive with other parts of speech. That is, the Tajik infinitive, like a noun, takes the suffix “-i” and exhibits some other properties of the noun. Prepositions also play an important role in the formation of verb phrases and become one of the means of organizing these phrases.

Key words: phrase, verb phrases, structural composition of verb phrases, syntactic connection, infinitive, suffix «-и»

Дар забоншиносии англисӣ ибора ва ҷанбаҳои мухталифи онро бисер муҳаққиқон, аз ҷумла Г.Г. Почептсов [7], Б.А. Илиш [11], Л. Блумфилд [5], В.Д. Аракин [3], В. Ҷонсон [12], К.У. Усмонов [9] ва дигарон баррасӣ кардаанд.

Дар забоншиносони тоҷик масоили мухталифи ибора дар асарҳои илми Д.Тоҷиев [8], А.Халилов [10], А.Мирзоев [6], С.Абдурахимов [1], К. Усмонов [9] ва М.Акрамов [2] мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст.

То ҷое ки нависандаи ин сатрҳо иттилоъ дорад, таркиби сохтори ибораҳои феълӣ дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ то ҳол мавриди таҳлили қиёсии махсус қарор нагирифтааст. Мубрамияти мақолаи моро маҳз ҳамин нукта муайян мекунад.

Ибора дар асоси ду ҷузъ – ҷузъи асосӣ – ядро ва тобеъ таркиб меёбад. Ҷузъи ядро аз ҷиҳати грамматикӣ аз ҷузъи тобеъ афзалтар аст, зеро ҷузъи тобеъ ба ҷузъи асосӣ тобеъ шуда меояд.

Мутаносибан, аз рӯи тарзи алоқаи байни ҷузъҳои ибора се навъи ибораҳоро метавон ҷудо кард:

а) Ибораҳои пайваст – *husband and wife; knife and fork; neither the one nor the other*. Ин намуни ибораҳо баъзан бо аъзоҳои ҷидаи ҷумла омехта карда мешаванд, зеро ҷузъҳои ҷунин ибора ба як ҳиссаи нутқ тааллуқ дошта, ба воситаи пайвандаҳои пайвасткунанда алоқаманд мегарданд. Ҷунин ақидаро Л.С.Бархударов дар мисолҳои “*strict but just*”,

“neither here nor there”, “pens and pencils” нишон додааст ва ин намуд созмонхоро ибораҳои пайваст номидаанд [4, 237].

б) Ибораи тобеъ, ки дар он як аъзои ибора ба аъзои дигар тобеъ буда, онро шарҳ медиҳад: *profound respect, to show the room, rich in oil*.

в) Ибораҳои предикативӣ: *for you to go, weather permitting, breakfast over* ва ғ.

Як қатор забоншиносон мавҷудияти ибораҳои пайвастро рад мекунанд. Нисбати ибораҳои пайваст онҳо қайд мекунанд, ки ибора бояд аз ду ҳиссаи гуногуни нутқ бояд иборат бошад, ҳол он ки дар ибораҳои пайваст ҳар ду ҷузъи он ба як ҳиссаи нутқ тааллуқ дорад.

Ҳамин тавр, дар илми забоншиносӣ аксаран ҷудо намудани танҳо як навъи ибора, яъне ибораи тобеъ дастгирӣ карда мешавад. Дар ин навъ ибораҳо камаш ду ҷузъи мустақилмаъно мавҷуд аст, ки яке ядро, дигаре адъюнкт буда, дуҷуми якумиро шарҳу таъбир менамояд: *a blue dress, to love books, extremely difficult* ва ғ.

Чи хеле ки қайд гардид, ибораҳои тобеъ аз ҷузъи ядро ва ҷузъи адъюнкт иборат ҳастанд. Ин намуд ибораҳо аз мансубияти ядрошон ба ин ё он ҳиссаи нутқ ба гурӯҳҳои зерин ҷудо карда мешаванд: 1) Ибораҳои субстантивӣ: *a dark night, the notes above*; 2) Ибораҳои феълӣ: *to hang the picture, to laugh loudly*; 3) Ибораҳои сифатӣ: *rich in oil, very interesting*; 4) Ибораҳои зарфӣ: *far from home*; 5) Ибораҳои ҷонишинӣ: *some of them*; 6) Ибораҳои шумораӣ: *ten of them*.

В.Д.Аракин дуруст қайд кардааст, ки ҷои адъюнкт дар ибора хусусияти типологии забонро дар сатҳи синтаксисӣ муайян карда метавонад. Аз ин рӯ ба инobat гирифтани мавқеи адъюнкт дар ибораҳои феълӣ метавонад, хусусиятҳои типологии забонҳои англисӣ ва тоҷикиро ба андозае муайян кунад [3, 242].

Аз рӯи хусусияти умумии типологии ҷои калима дар ибораи феълӣ, онҳо ба гурӯҳҳои гуногуни забонҳо дохил мешаванд: забони тоҷикӣ майли чапи тобеъкунӣ ва забони англисӣ майли ростии тобеъкунӣ дорад.

to read a book: V + N

китоб хондан: N + V

Сохтори ибораҳои мавриди баррасӣ дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ аз ҳамдигар фарқ мекунанд. Таҳқиқи ҷои калима дар ибораҳои феълӣ метавонад хусусиятҳои ҷои компонентҳоро дар ибораҳо кушода диҳад. Мо пеш аз ҳама тарзи тобеъшавии грамматикӣ - синтаксисии адъюнктҳоро бо феъл баррасӣ мекунем.

Муқоиса кунед:

to learn a language – забон омӯختан

Дар ин ибора «*to learn*» ва «*омӯختан*» ядро буда, «*забон*» ва «*language*» адъюнкт мебошанд. Дар забони англисӣ адъюнкт баъди ядро истодааст, дар забони тоҷикӣ бошад, адъюнкт пеш ядро меистад. Чунончи дар забони тоҷикӣ пеш аз ядро гузоштани адъюнкт ба тағйир ёфтани маънои ибора оварда мерасонад.

to read a book – китобе хондан

a book to read – китобе барои хондан.

Дар ибораи дуҷуми *a book to read* масдар ба адъюнкт табдил ёфт ва исм *a book* ба ядро мубаддал гашт. Дар байни ҷузъҳои ибораи *to read a book* муносибати объектӣ мавҷуд бошад, дар байни ҷузъҳои *a book to read* муносибати атрибутивӣ ба назар мерасад.

to read a book – ибораи феълӣ

a book to read – ибораи исмӣ.

Мисли ҳамин, дар ибораҳои *the boy arriving* ва *the arriving boy* ду навъи муносибат дида мешавад: дар ибораи *the arriving boy* муносибати атрибутивӣ, вале дар ибораи *the boy arriving* муносибати адвербиалиро мебинем. Аз ин хотир хосияти типологии забони

англисӣ дар ибораи феълӣ ин аст, ки адъюнкт бояд пас аз ядро истад. Дар ҳолати вайрон кардани ин тартиб муносибати семантикии байни чузъҳо тағйир меёбад ё худ сохти ибора коста мегардад.

Дар забони тоҷикӣ адъюнкт, чи хеле ки қайд кардем, пеш аз ядро меояд: *кӯдакро бӯсидан – to kiss a child*, вале ҷои адъюнкт метавонад иваз шавад. Муқоиса кунед:

сангро бардоштан – to lift the stone

бардоштани санг – lifting the stone.

Дар ин ду мисол *to lift the stone* ва *lifting the stone* дар забони англисӣ ибораҳои феълист ва бо муносибати объектӣ ифода шудааст. Адъюнкт ё ядро тавассути алоқаи ҳамроҳӣ муносибат зоҳир мекунад. Дар забони тоҷикӣ бошад дар ҳар ду ҳолат ҳам ядро масдар аст. Ҳол он ки дар забони англисӣ дар як ҳолат «*to lift the stone*» – ядро ба масдар ифода шудааст, вале дар ҳолати дуҷум ядро герундий мебошад.

Дар забони тоҷикӣ дар ҳолати яқум *сангро бардоштан* адъюнкту ядро, тавассути алоқаи вобастагӣ муносибат пайдо карданд. Вале дар ҳолати дуҷум *бардоштани санг* ин муносибат тавассути алоқаи изофӣ зуҳур ёфтааст. Чунин воситаи алоқа шаҳодат медиҳад, ки масдари тоҷикӣ нисбат ба англисӣ бештар хосияти исмӣ дорад. Агар дар забони англисӣ хосияти исмии масдар дар вазифаи синтаксисии он зоҳир гардад, дар забони тоҷикӣ чунин хосият на танҳо дар вазифаи синтаксисии масдар мушоҳида мешавад, балки дар зоҳир намудани алоқаи синтаксисии масдар бо дигар ҳиссаҳои нутқ ба вуқӯъ меоянд. Яъне масдари тоҷикӣ мисли исм, бандаки изофӣ «-и» мегирад ва баъзе дигар хосиятҳои исмро зоҳир мекунад. Масалан:

занро ҳурмат кардан – ҳурмат кардани зан

to respect the woman – respecting the woman.

Дар иборҳои феълӣ вобаста ба валентнокии феъл метавонад ду адъюнкт мавҷуд бошад. Масалан:

to write a letter to the president – ба президент мактуб навиштан;

to devote the girl the poem – шеърро ба духтар бахшидан;

to put the book on the table – китобро ба рӯйи миз гузоштан;

to come home very early to see a man for three minutes.

Чуноне ки тадқиқот нишон медиҳанд, нақши пешояндҳо дар ташаккулёбии сохтори ибораҳои феълӣ басо муҳим буда, он асоси таснифоти шакли зоҳирии ибораҳо мегардад. Яке аз чунин таснифотро Г.Г.Почептсов [7, 126] пешниҳод менамояд, ки он дар асоси баназаргирии хусусиятҳои созмонёбии ибораҳо гузаронида шудааст. Онро чун асоси таҳлили типологии ибораҳои феълӣ нисбат ба забони тоҷикӣ низ метавон истифода бурд. Хусусиятҳои сохтори ибораҳои феълӣро ба назар гирифта, дар ҳар ду забон се навъи иборҳо чун қардани мумкин аст. Вазифаи пасояндҳо ва пешояндҳо дар онҳо муайян менамоем:

1. Воҳиди объектӣ, ки бо феъл танҳо бе пешоянд алоқаманд гаштаанд: *to send away the doctor – to send the doctor away;*

2. Воҳидҳои объектӣ, ки бо ядрои феълӣ ё ба воситаи пешоянд, ё бепешоянд пайваст мегарданд: *to send him a letter – to send a letter to him;*

3. Воҳидҳои объектӣ, ки бо чузъи асосӣ (феъл) танҳо бо пешоянд пайваст мегарданд: *to send for the doctor – for the doctor was sent.* Дар сохторҳои овардашуда тағйирёбии трансфарматсионӣ ё ҷойивазкунии компонентҳо алоқаи пешоянди ро тағйир намедиҳад.

Ҳамин тавр, пешояндҳо дар ташаккулёбии ибораҳои феълӣ мавқеи муҳим доранд ва чун яке аз воситаҳои созмонёбии ибораҳои мазкур мегарданд.

Дар созмонёбии ибораҳои феълӣ дар забонҳои мавриди муқоиса намоёндаҳои зерин мавқеи муҳими созандагӣ доранд:

Ибораҳои феълӣ бо пешоянди аз дар ифодаи тобишҳои гуногуни пурқунандагӣ бисёр кор фармуда мешаванд: *to learn from the book – аз китоб омӯхтан.*

Чузъи тобеъ масолахро мефаҳмонад, ки бо тавассути ин амал он предмет сохта мешавад:

to build from the stone: V+ from + N – аз санг сохтан: аз + И + Ф

to make from the gold – аз тилло сохтан

Each of the letters had been cut from a newspaper (14, 102). – Ҳар як мактуб аз газета бурида шуда буд.

Дар ин ҳолат онро чунин ифода кардан мумкин аст:

V+ from +N – дар забони англисӣ

аз + Ф – дар забони тоҷикӣ.

Феъл амалеро мефаҳмонад, ки аз ӯ чизе пурсида мешавад:

Аз муаллим пурсидан: аз + и + ф – to ask from the teacher: V+ from +N

He returned the pen that he had borrowed from her. (14, 221). – Ӯ қаламеро, ки аз ӯ гирифта буд, гардонид.

Барои нишон додани объекте, ки амал ба он равона шудааст:

The mother kissed his child from his forehead. – Модар кӯдакашро аз пешони бусид.

Муқоисаи предметро нишон медиҳад:

English differs from French. – Забони англисӣ аз франсузӣ фарқ мекунад.

Барои ифодаи тобишҳои соҳибият:

This present was sent from him. – Ин тӯҳфа аз ӯ фиристода шуда буд.

V+ from +pron аз + чон + ф

Пешоянди *to (ба)* дар ҳар ду забон асосан ба ягон шахс нигаронида шудани амалро мефаҳмонад.

V + to + n. – It happened to most people.

ба + И + Ф. – Ин ба бисёр одамон шуда буд. Шахсият ва муносибати байни шахсро:

V + to + Proun. – They didn't tell the story to her.

ба + И + Ф – Онҳо ба ӯ ин ҳикояро нақл накарда буданд.

Хусусиятҳои фарққунандагии нишондиҳандаҳои мазкур дар сохтори ибораҳои феълӣ дар он зоҳир мегардад, ки дар забони тоҷикӣ хусусияти махсусгардонии пешояндҳо дар ифодаи муносибатҳо баръалотар зухур мегардад.

Ба ягон предмет нигаронида шудани амал:

The girl put the water to the cat's plate. – Духтарак ба мундиш гурба об андохт.

V + to + n

Ба + и + ф

Дар ин ҳолат ибора бо ин пешоянд аз рӯйи чунин қолиб сохта мешавад: - ба сӯи предмет ё ба ҷое равона шудани амал, яъне адресатро мефаҳмонад.

To say to the secretary. – Ба котиб гуфтан.

The letter is addressed to the secretary. – Мактуб ба котиб фиристода шуда буд:

V + to + N

Ба + И + Ф

Пешоянди *дар – at* ба маънои гуногуни замонию маконӣ кор фармуда мешавад. Барои нишон додани амал ва объект:

He knocked at a door, but again there was no answer. – Ӯ дарро кӯфт, аммо касе ҷавоб надод.

Пешоянди «ба» ва «дар» синоним буда, ҳам дар забони англисӣ ва ҳам дар забони тоҷикӣ барои равона кардани предмети амал кор фармуда мешавад.

Пешоянди «бо», *with* ғайр аз маъноҳои ҳамроҳӣ ва воситаи иҷро вобаста ба семантикаи исм ва феъл, тобишҳои иловагии маъно зоҳир мекунад.

1. Дар иҷрои амал ҳамроҳиро нишон медиҳад. *Lived in montreal with him.* – *Бо ӯ дар Монтрил зиндагӣ мекард.*

V + with + group

Бо + ҷон + ф

2. Воситаи иҷрои амал:

The letter was written with black pencil. – *Ҳам бо қалами сиёҳ навишта шуда буд.*

V + with + N

Бо + И + ф

Пешоянди (*for*, *барои*) мақсаду таъиноти вуқӯи амалро мефаҳмонад.

Are you learning English for pleasure or for your work? (A.Hornby). – *Ту забони англисиро бо хоёиши дил ё барои корат омӯхта истодаӣ?*

V + for + N

Барои + И + ф

Муқобилӣ (*against*) – ин пешояндҳо ба сифати пешояндҳои таркибӣ бештар бо пешояндҳои ба, бар кор фармуда мешавад ва вобаста ба маънои луғавиашон муносибатҳои хилофиро нишон медиҳанд.

They defended the city against the enemy. – *Онҳо барои муқофизати шаҳр ба муқобили душман мубориза бурданд.*

V + against + N

Ба муқобили + И + ф.

Акнун мебинем, ки ҷузъи тобеи ибораҳои феълӣ бо кадом ҳиссаи нутқ ифода меёбад.

Исмҳое, ки ба воситаи пешоянд ба феъл тобеъ мешаванд муносибатҳои зерини грамматикӣ доранд;

1. муносибати пурқунандагӣ:

ба моҳ нигаристан – *to look at the moon;*

бо модар омадан – *to come with mother.*

2. муносибати пурқунандагӣ - масоҳатӣ:

аз болои қолин партофтан – *to put on the carpet;*

аз дур омадан – *to come from far.*

3. муносибати ташбеҳӣ-қиёсӣ;

чун парранда паридан – *to fly as bird;*

монанди сағ газидан – *to bite as a dog.*

Ҳиссаи нутқи дигаре, ки дар вазифаи адъюнкти ибораҳои феълӣ истифода мешавад, ин ҷонишин аст. Масалан:

to find it – *онро ёфтан;*

to know this – *инро донистан;*

to wash himself – *шустушӯӣ кардан.*

Дар ҳар ду забон адъюнкти ибораҳои феълӣ метавонад масдар бошад. Масалан:

to like to read – *хонданро дуст доштан;*

to prefer to go – *рафтанро афзал шуморидан.*

На ҳамаи феълҳо балки гурӯҳи муайяни онҳо дар ҳар ду забон метавонад масдарро ба худ тобеъ намояд. Ба ин гурӯҳ феълҳои ифодакунандаи мафҳумҳои имконпазирӣ, зарурӣ, орзуву амал, саъю кӯшиш инчунин феълҳое, ки ибтидо, интиҳо ва идомаи амалро

мефаҳмонад, дохил мешавад. Масдар берун аз ибора амалеро мефаҳмонад, ки шахс ва замони он муайян нест. Аммо вақте, ки вай ба феъл тобеъ шуд, маънои шахс ва замоне, ки дар феъл мавҷуд аст, ба он низ мегузарад. Масалан:

ба хондан омадан – to come to study;

ба дидан кӯшиш намудан – to try to see;

аз омадан хурсанд шудан – to be glad to come;

ба рафтан тайёр шудан – to be ready to go.

Масдар дар забони тоҷикӣ ба воситаи пешояндҳо ба феъл пайваст мешавад, аммо дар забони англисӣ пешоянд истифода намешавад.

Масалан:

He began to read, while the officers sat silently watching his face. (15, p. 71). – Ў ба хондан сар кард. Мансабдорон хомӯш нишафта ҳаракатҳои чеҳраи ӯро таъқиб мекарданд (13, с. 58).

Дар вазифаи адъюнкт инчунин метавонад таркибҳои пешояндӣ истифода шавад. Масалан:

to fight for peace – барои сулҳ мубориза бурдан;

to look at the picture – ба расм нигоҳ кардан;

to stand at the window – дар назди тиреза истодан.

Дар забони англисӣ герундий низ адъюнкти ибораҳои феълӣ шуда метавонад:

to promise coming early – барвақт омаданро ваъда кардан.

Дар забони англисӣ дар вазифаи адъюнкт созмонҳои низ омада метавонанд, ки номи онҳоро Objective with the infinitive and Objective with participle меноманд.

to see him running – давидани ӯро дидан;

to remember his answering – ҷавоб додани ӯро ба хотир овардан.

Дар ибораҳои, ки адъюнкт – зарф ядро – феълро эзоҳ дода, ба навъи ибораҳои атрибутивӣ- постпозитивии дорои сохти V+Adv дохил мешаванд: *to work hard, to walk quickly*. Қолиби мазкури луғавӣ-семантикӣ дар забони тоҷикӣ сохти Adv + V- ро дорад: *бисёр кор кардан, тез гашидан*.

Навъи ибораҳои феълӣ-адвербиалӣ, ки дорои сохти V+Adv мебошанд. Дар ин навъ ибораҳо чузъи тобеъ бо зарф ифода шуда, протсес, ҳаракатро, ки дар чузъи асосӣ зикр шудааст, ифода мекунад. Муқоиса кунед: *read fast – тез хондан; to walk slowly – оромона сайр кардан*. Нисбат ба гунаи англисӣ дар чунин ибораҳои тоҷикӣ тартиби чаппаи калимаҳо Adv+V ба назар мерасад. Муқоиса кунед: *тез хондан, хуб ҷавоб додан, бисёр кор кардан*.

Wait a minute, my lad «Enrica stopped in the corridor, leading to the interrogation room, and spoke softly». (15, p. 79). – Даме сабр кунед ҷавон – гуфта, Энрико дар роҳраве, ки ба хонаи бозпурсӣ мебард, аз рафтан бозистод ва оҳиста суханаширо давом дод. (13, с. 66).

Ҳамин тавр, ибора ҳамеша аз чузъи асосӣ ва чузъи тобеъ иборат аст ва аз ин рӯ дар байни чузъҳои он алоқаи тобеъ мавҷуд мебошад.

Яке аз масъалаҳои асосии сохторёбии ибораҳои феълӣ воситаҳои алоқаи синтаксисӣ, ҷои адъюнкт нисбати ядро мебошад, ки дар он аз лиҳози муқоисавӣ - типологии дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ мавриди баррасии пурра нагардидааст, роҳ ва воситаҳои созмонёбии ибораҳо дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ як хел нест ва бо вучуди типҳои аналитикӣ буданашон ибораҳои озоди синтаксисиро ба таври худ созмон медиҳанд.

ПАЙНАВИШТ:

1. Абдурахимов, С. Ибораҳои исмии забони адабии ҳозираи тоҷик. - Душанбе: Дониш, 1973. - 159 с.

2. Акрамов, М. Ибораҳои сифатӣ дар забони адабии ҳозираи тоҷик: дисс. канд. филол. наук. - Душанбе, 1977. - 197 с.
3. Аракин В. Д. Сравнительная типология английского и русского языков / В. Д. Аракин. - Ленинград: Просвещение, 1979. - 280 с.
4. Бархударов, Л.С. Грамматика английского языка / Л.С. Бархударов, Д.А. Штелинг. - Либроком, 2009. - 160 с.
5. Блумфильд, Л. Язык/ Л. Блумфильд. - Москва, 1968. - 227 с.
6. Мирзоев, А. Ибора дар забони тоҷикӣ: дисс. докторӣ. - Душанбе, 2002. - 232 с.
7. Почепцов Г.Г. Теоретическая грамматика современного английского языка. - Москва, 1981. - 285 с.
8. Таджиев, Д.Р. Об определительных словосочетаниях типа «Ахмада китобаи, гапа камаш» / Д.Р. Таджиев// Ученые записки. Сер. гуманитарных наук. - Сталинабад: Изд-во ТГУ, 1955. - С.196-198.
9. Усмонов, К. Грамматикаи муқоисавии забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ. / К. Усмонов. - Хуҷанд: Нури маърифат, 2017. - 430 с.
10. Халилов, А. Вазифаҳои грамматикӣ бандаки изофӣ - ӣ дар забони адабии ҳозираи тоҷик. - Душанбе, 1965. - 148 с.
11. Ilyish, B. The Structure of Modern English / B. Ilyish. - L.: Prosvesheniye, 1971. - 368 p.
12. Jonson, B. The English grammar. - Lnd., 1991. - 120 p.
13. Войнич Е. Ғурмағас. - Душанбе: Маориф, 1982. - 318 с.
14. Abrahams P. The Path of thunder. M.: Foreign Lang-s Publishing House, 1954. p. 295.
15. Voynich, E. The Gadfly. - M.: Foreign languages Publishing House, 1954. - 332 p.

REFERENCES:

1. Abdurahimov S. Noun Phrase of Tajik Modern Literary Language. - Dushanbe: Donish, 1973. - 159 pp.
2. Akramov M. Adjective Phrase in Tajik Litrary Modern Language: diss. Candidate of philological sciences. - Dushanbe, 1977. - 197 pp.
3. Arakin V. D. Comparative Typology of English and Russian Languages. - Leningrad: Prosvesheniye, 1979. - 280 pp.
4. Barkhudarov, L.S. Grammar of English / L.S. Barkhudarov, D.A. Shteling. -Librokom, 2009. - 160 pp.
5. Blumfild L. Language / L. Blumfild.- Moscow, 1968. - 227 pp.
6. Mirzoev, A. Phrase in Tajik Language. Diss... Doctor. - Dushanbe, 2002. - 232 pp.
7. Pochepsov G.G. Theoretical Grammar of Modern English. - Moscow, 1981. - 285 pp.
8. Tajiev, D.R. On Definite Phrases as «Akhmada kitobash, gapa kamash»// Bulletin of series of humanitarian sciences. -Stalinabad: Publishing house TSU, 1955. - PP.196 - 198.
9. Usmonov K. Comparative Grammar of English and Tajik Languages. / K. Usmonov. - Khujand: Nuri ma'rifat. 2017. - 430 pp.
10. Khalilov, A. Grammatical Function of the Additional Clause - i in Tajik Modern Literary Language. - Dushanbe, 1965. - 148 pp.
11. Ilyish, B. The Structure of Modern English / B. Ilyish. - L.: Prosvesheniye, 1971. - 368 pp.
12. Jonson, B. The English grammar. - Lnd., 1991. - 120 pp.
13. Voynich E. Gadfly. - Dushanbe: Maorif, 1982. - 318 pp.
14. Abrahams P. The Path of Thunder. M.: Foreign Lang-s Publishing House, 1954. PP. 295.
15. Voynich, E. The Gadfly. - M.: Foreign languages Publishing House, 1954. - 332 pp.